

Školní psycholog ve spolupráci s učiteli, rodiči a vnějšími subjekty

Mgr. Alice Vašáková
Pro FSS MU Brno

Témata dnešního setkání

- Na co je třeba se ve škole připravit?
  - Analýza očekávaných reakcí učitelů na angažmá Ψ
  - MINIMAX
- Klima školy
- ŠP jako poradenská služba pro pedagogy
  - Oblasti spolupráce s pedagogickými pracovníky
  - Koncept pomoci a kontroly
  - Dojednávání zakázky jako klíčová dovednost psychologa
  - Psycholog v síti (vztahové)
- Spolupráce s rodiči/ zákonnými zástupci
- Spolupráce se „subjekty“ mimo školu

Než psycholog vstoupí do školy

- Na co je potřeba se ve škole připravit?
- PAT analýza-předvídání a analýza očekávaných reakcí na změnu
- Obavy-lákadla-pokoušení
- Skupinová práce se společnou reflexí

Klima školy-

pokus o naplnění pojmu smyslem

- Všichni tuší, ale těžko pojmenovat a popsat
- Klima školy se vyjeví, když jeho aktéři (žáci, učitelé, rodiče) vnímají, posuzují a hodnotí čtyři základní charakteristiky klimatu:
  - Kulturu školy (hodnoty, image, směřování...)
  - Sociální vztahy (uvnitř jednotlivých skupin i mezi nimi)
  - Personální složení (lidé a jejich role, kompetence)
  - Prostředí (architektura, vybavení, estetika, funkčnost)

Klima školy a školní psycholog

- Profese psychologa a jeho neobvyklá pozice ve škole dávají dobrou příležitost věnovat klimatu školy cílenou pozornost
- Jak se klima školy zjišťuje?
- Psycholog=nezávislý pozorovatel, poskytovatel zpětné vazby, mediátor, zprostředkovatel kontaktu a spolupráce
- Psycholog by měl průběžně pracovat na kultivaci klimatu školy, má potenciál a nástroje měnit věci na „systémové“ úrovni (a jako jediný na to má i čas)

Spolupráce s pedagogy

- Pedagogickými pracovníky ve škole jsou učitelé (včetně učitelů MŠ), vychovatelé, asistenti pedagoga
- Klienty, kteří zadávají ŠP své zakázky, mohou být také členové vedení školy-zde pozor na dojednávání zakázek, delegování a snahu „využít“ nástrojů, které má psycholog k dispozici (nemusí jít o vědomou manipulaci)
- Pozornost je vhodné věnovat „hranici“ zakázek, zvážit své kompetence (zejména při poskytování poradenství/terapie při osobních problémech pedagogů)
- ZKUŠENOSTI/ HODNOCENÍ PEDAGOGŮ JE PRO POZICI PSYCHOLOGA ZCELA KLÍČOVÉ (od učitelů přichází nebo pochází většina zakázek 😊)

Kategorizace zakázek od pedagogů

- Problematika vyučování a učení žáků (vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, hodnocení a klasifikace, metody a formy práce, komunikace se třídou a její vedení...)
- Klima třídy (práce se třídou, třídnické hodiny apod.)
- Oblast výchovných obtíží žáků (porušování pravidel, nevhodná komunikace žáka s učitelem i ostatními, rizikové chování...)
- Témata samotných učitelů (pedagogická identita, rozvoj kompetencí, syndrom vyhoření, osobní-rodinné-vztahové problémy, vztahy na pracovišti...)

Co je dobré „mít v hlavě“

- Koncept pomoci a kontroly
- Cíl práce Ψ : zplnomocňování pedagoga (zpětná vazba, podpora a inspirace, rozvoj dovedností)
- Klíčový je proces dojednávání zakázky (dohoda na tom, co je cílem spolupráce, jaké kroky k němu vedou a kdo je za co zodpovědný)
- Pozor na objektivitu a respekt
- A na delegování kompetencí
- základní strategie: spolupráce odborníků dvou příbuzných oborů

Jaké podoby může mít naše intervence (nejen s pedagogy)?

Pomoc a kontrola-užitečný nástroj ze sociální práce

- Pomáhat(=podporovat) nebo kontrolovat (=mít pod kontrolou, vést)?
- Dva efektivní nástroje, oba jsou zcela relevantní ve vztahu pomáhajícího pracovníka a klienta
- Psycholog musí být schopen je odlišovat (sebereflexe)
- Volí je podle kontextu, zakázky, aktuální situace
- Kriteřiem pro jejich použití je EFEKTIVITA
- Mohou se prolínat v rámci práce s klientem i v rámci jedné intervence

Pár slov o kontrole (vedení)

- Základní předpoklad: psycholog ví, co by učiteli mohlo pomoci, co je pro něj dobré. Má nabídku řešení, ví co učitel potřebuje a dává mu to (vede ho k tomu)
- Kontrola je často nevyhnutelná, efektivní, účelná a potřebná
- Může být postavena na zájmu jiných lidí, než klienta (vedení, kolegů, systému)
- Kontrola „je přebírána“ společně s „vládou nad problémem“ a zodpovědností za výsledek
- Je často prvoplánově rychlejší než pomoc (rychlý průběh, rychlé řešení, ale...mnohdy malá efektivita)

Pár slov o kontrole

- Psycholog se při kontrole řídí svými „normami“ (nebo normami, které reprezentuje), zkušenostmi, úhly pohledu
- Je při ní aktivnější než učitel (v myšlenkách, slovech i činech)
- Jeho cílem je přivést otevřeně nebo skrytě učitele k „žádoucímu chování“ (které mu pomůže vyřešit problém)
- Kontrola s sebou nese nerovný vztah se všemi důsledky
- Kontrola má mnoho podob, tou nejčastější je dávání rad, které vycházejí z našeho přesvědčení, znalostí, zkušeností

Pár slov o pomoci

- Na začátku pomoci je učitelova žádost nebo objednávka a naše nabídka, cíl spolupráce si pečlivě dojednáváme
- Vše další, co děláme, je vždy v domluveném kontextu a je to výsledek domluvy s učitelem, dojednávání, vyjasňování
- Pomoc je často zdlouhavější než kontrola, její efekt je ale většinou dlouhodobější (druhoplánový), často trvalý
- Pomoc je postavena na zájmu učitele, jehož respektujeme jako odborníka na svůj problém
- Pomoc s sebou nese rovnocenný vztah a dělbu zodpovědnosti
- Princip: zkompetentňování učitele, práce se zdroji, aktivizace, podpora

Příklady k pro vyjasnění...

- Začínající paní učitelka a zlobivá třída
- Učitelka před jednáním s problematickým rodičem
- Pedagog a žák s masivními projevy ADHD
- Rodič nespokojený s přístupem učitelky

Jak to zařídit?

Dobře domluvenou zakázkou 😊

PROBLÉM – ŽÁDOST – OBJEDNÁVKA – ZAKÁZKA

PROBLÉM: negativní zkušenost, obavy, zmatek, nespokojenost

ŽÁDOST: problém formulován ve vztahu ke změně, zřetelné potřeby a cíle

OBJEDNÁVKA: dojednávání mezi klientem a psychologem

ZAKÁZKA: dojednaný cíl spolupráce

Dobře dojednaný cíl je:

- Specifický
- Měřitelný
- Dosažitelný
- Realistický
- Měl by stát úsilí

Podpora při řešení obtíží, spojených s učením a vyučováním

- Učitelé se na Ψ nejčastěji obracejí s těmito tématy: vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, vedení žáků nemotivovaných, kriteria pro hodnocení a klasifikaci, alternativní (nové) metody a formy práce, práce se žáky málo nadanými, neprospívajícími, nepracujícími, vedení žáků nadaných, práce s klimatem třídy, komunikace učitele se žáky a třídou, strategie řízení třídy...
- Základem dobré intervence je moudře dojednaná zakázka a zplnomocňování pedagoga

Co konkrétního může ŠP nabídnout

- Pomoc při nastavení podpůrných opatření, tvorbě PLPP
- Pomoc při mapování příčin obtíží žáka (spoluúčast na rozhovoru s rodiči, se žákem)
- Psychologická diagnostika
- Pomoc při pedagogické diagnostice
- Mapování výukového stylu učitele-náslechy, zacílené podle zakázky (na co se zaměřit), zpětná vazba učiteli
- Koordinace spolupráce....

Podpora při řešení výchovných obtíží

- Častá témata: nastavování pravidel chování ve škole, práce s nezdravými vztahy ve třídě, opakované porušování pravidel žáky, nevhodné chování vůči spolužákům, učitelům, rizikové chování (OPL, kyber/šikana)....
- Specifickou kategorií učitelů jsou pro ŠP třídní-spolupráce s nimi by měla mít dlouhodobý charakter, zaměřením na prevenci
- Co může ŠP poskytnout? Konzultace, metodickou podporu učitelů a individuální práci se žákem.

Osobní témata učitelů

- Pokud si ŠP získá důvěru učitelů, mohou se na něj obracet s různým typem osobních problémů
- Některé z nich mohou souviset s pedagogickou prací (sebepojetí učitele, obavy ze selhání, vyhoření, vztahy na pracovišti)
- Často se ale učitelé na Ψ obrací s problémy ryze osobními-zde lze doporučit jen pečlivé reflektování vlastních kompetencí a citlivé vyjasňování hranic vztahu. Obecné zkušenosti říkají, že tento typ zakázek je bezpečnější přenést mimo školu, doporučit ověřené odborníky

Spolupráce psychologa s rodiči

- Je nutné dostatečně formálně ošetřit (souhlas s poskytováním poradenských služeb+individuální souhlas na aktivity ŠP „nad rámec“ generálního souhlasu)
- Informovanost rodičů o působení psychologa ve škole, nabídka spolupráce
- Pro-aktivní psycholog, který zůstává v povědomí rodičů
- Pozor na tendenci rodičů hledat spojence proti škole (psycholog se na tuto pozici dobře hodí, zejména když daného učitele vnímá jako nekompetentního)

Témata rodičů

- Výukové obtíže žáka (pomoc při řešení, ale i delegování „poučte učitele o dětské duši“)
- Výchovné problémy s dítětem v rodině
- Vztahové problémy dítěte (doma i ve škole)
- Konzultace, které se týkají podstaty speciálních vzdělávacích potřeb
- Pomoc při řešení krizových rodinných situací (rozvod, traumata, eskalace konfliktů mezi rodiči a dětmi...)
- Časté téma: učitelé si s ní/m neví rady, ale doma je to ještě horší...vůbec ho/ji nezvládáme

Spolupráce ŠP se subjekty mimo školu

- Školská poradenská zařízení
- Střediska výchovné péče
- OSPOD
- Odborní lékaři (nejčastěji psychiatr, klinický psycholog, neurolog)
- Krizová centra
- Spolupracující organizace-neziskovky, vzdělávací a zážitkové agentury
- **DOPORUČENÍ:** seznam, katalog ověřených odborníků-kontakty k dispozici kolegům, rodičům